

nüz mevcut olmadığı dikkate alınarak ayırıcı tanı koyma amacıyla kullanılmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Aydın, G. (1987) Depresyonda bilişsel değerlendirme: DYBÖ yetişkin formunun klinik geçerlik ve güvenilirliği. *Nöroloji, Nöroşirurji, Psikiyatri Dergisi*. (Baskıda)
- Beck, A.T. Rush, Y.A., Shaw, F.B., ve Emery, G. (1979) *Cognitive therapy of depression*. New York: Guilford Press.
- Berndt, D.J. (1981) How valid are the subscales of the Multiscore Depression Inventory? *Journal of Clinical Psychology*, 37, 3, 564-570.
- Berndt, D.J. (1986) *Multiscore Depression Inventory (MDI) manual*. California: Western Psychological Services Publishers.
- Berndt, D.J. ve Berndt, S.M. (1980) Relationship of mild depression to psychological deficit in college students. *Journal of Clinical Psychology*. 96, 1, 868-874.
- Berndt, D.J. ve Zinn, D. (1984) Prominent features of depression in affective and conduct disordered inpatients. Berndt, D.J. *Multiscore Depression Inventory Manual*. California: Western Psychological Services Publishers.
- Gronlund, N.E. (1985) *Measurement and evaluation in teaching*. New York: Mc Millan. 5th Edition.
- Yaparel, R. (1984) Sosyal ilişkilerdeki başarı ve başarısızlık nedenlerinin algılanması ile yalnızlık arasındaki bağlantı. *H.C. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.

Psikoloji Dergisi
Ağustos 1988, Cilt VI, Sayı 22.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE DEPRESYON, AÇIKLAMA BİÇİMİ ve AKADEMİK BAŞARI İLİŞKİSİ*

Yrd. Doç. Dr. Gül AYDIN
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı

Özet

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde akademik başarı, depresif belirtiler ve depresif açıklama biçimi (Depressive explanatory style) arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu genel çerçevede üniversite öğrencilerinde depresif açıklama biçiminin görünüm sıklığı, bu tür bir açıklama biçimi ile depresif belirtiler arasında bir ilişki olup olmadığı ve hem depresif belirtilerin hem de depresif açıklama biçiminin sınıf, cinsiyet ve akademik başarıya bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırmaya Orta Doğu Teknik Üniversitesinin çeşitli fakültelerinden seçkisiz olarak seçilen altı bölümün tüm sınıflarından

439 kız ve 359 erkek öğrenci denek olarak katılmıştır. Bulgular, depresif açıklama biçiminin öğrenciler arasındaki görünüm sıklığının % 15.66 olduğunu göstermiştir.

Depresif belirtiler ile depresif açıklama biçimi arasında manidar düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca, akademik açıdan başarısız olan deneklerin başarılı olanlara oranla, birinci sınıf öğrencilerinin ise diğer sınıftaki öğrencilere oranla daha fazla depresif oldukları anlaşılmıştır. Öğrencilerdeki depresif belirtiler cinsiyete bağlı bir değişme göstermemiştir. Depresif açıklama biçimi ile akademik başarı arasında ise çok kesin bir ilişki saptanmamıştır.

* Bu araştırma Orta Doğu Teknik Üniversitesi, araştırma fonu projeleri çerçevesinde AGÜDÖS tarafından desteklenmiştir.

Öğrenilmiş çaresizlik modelinin yüklenme kuramına dayandırılmış formülasyonuna göre

(Abramson, Seligman ve Teasdale, 1978), bireyler karşılaştıkları başarı ve başarısızlıklara içsel-dışsal, değişmez-değişebilir ve genel-özel olmak üzere üç değişik nedensel boyut üzerinde yüklemelerde bulunurlar. Yine bu modele göre, her insanda var olan nedensel yüklemelerde bulunma eğilimi önemli bireysel ayrıntılar göstermekte ve her birey kendine özgü bir yükleme biçimine (attributional style) sahip bulunmaktadır. Model, geçtiğimiz yıllarda daha da geliştirilerek yüklem biçiminin aslında insanların karşılaştıkları başarı ve başarısızlıkları açıklama biçimi olduğu ileri sürülmüş ve yükleme biçimi yerine açıklama biçimi (explanatory style) kavramı benimsenmiştir. Buna göre, açıklama biçimi insanların karşılaştıkları olumsuz olaylara tepki verme biçimini etkileyen bireysel bir özellik, adeta bir kişilik özelliği olarak tanımlanmaktadır (Peterson ve Seligman, 1987).

Gerek Abramson ve arkadaşları (1978), gerekse modeli daha da geliştiren Peterson ve Seligman (1984; 1987), açıklama biçiminin insan yaşamının pek çok alanıyla ilişkili olduğunu ileri sürmüşlerdir. Daha önce açıklama biçimi ile ilişkisi incelenen depresyon (Peterson ve Seligman, 1984), arkadaş ilişkilerinde başarısızlık (Aydın, 1986), akademik başarısızlık (Dweck, 1975) Fowler ve Peterson, 1981; Nolen-Hoeksema, Birgus ve Seligman, 1986) gibi alanlara son zamanlarda fiziksel hastalık alanı da eklenmiştir (Jemmott ve Locke, 1983; Peterson ve Seligman, 1987).

Bu alanlardan en fazla ilgi çeken ve araştırmaya yol açan açıklama biçimi ile depresyon arasındaki ilişkidir. Peterson ve Seligman (1984), depresif kişilerin kendilerine özgü bir açıklama biçimine sahip olduklarını, karşılaştıkları başarısızlıkları içsel, değişmeyen ve genel, başarıları ise dışsal, değişebilir ve özel nedenlerle açıklama eğilimi gösterdiklerini ileri sürmüşler ve bu düşünce biçimini depresif açıklama biçimi (depressive explanatory style) olarak adlandırmışlardır. Modelin depresyona ilişkin bu yordamaları genellikle araştırma bulgularıyla desteklenmiştir. Seligman, Abramson ve Von Baeyer (1979), 143 üniversite öğrencisi ile yürüttükleri bir araştırmada, depresyon ile açıklama biçiminin birbiriyle ilişkili olduğunu saptamışlardır. Yetişkinler, yalnızca kadınlar, çocuklar ve depresif hastalarla yapılan benzer çalışmalardan da bu sonucu des-

tekleyen bulgular elde edilmiştir (Raps, Peterson, Reinhard, Abramson ve Seligman, 1982; Peterson ve Seligman, 1984; Seligman, Peterson, Kaslow, Tannenbaum, Alloy ve Abramson, 1984; Nolen-Hoeksema ve ark., 1986).

Diğer yandan, depresyon ile açıklama biçimi arasında herhangi bir ilişkinin saptanmadığı araştırmalar da rapor edilmiştir (Hammen ve De Mayo, 1982; Coyne ve Gotlib, 1983). Peterson, Villanova ve Raps (1985) literatürde rastlanan bu çelişkili sonuçların araştırmalardaki yöntem farklılıklarından ve kullanılan ölçeklerdeki hatalardan kaynaklanmış olabileceğini ve açıklama biçimi-depresyon ilişkisinin saptanmadığı araştırmaların çoğunda, açıklama biçimini ölçmek üzere kullanılan ölçeklerin madde sayısının yetersiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Peterson, Villanova ve Raps (1985) ve Sweeney, Anderson ve Bailey (1986) tarafından yapılan meta analizlerde, literatürde yer alan araştırmalar karşılaştırılarak ortaya çıkan çelişkili sonuçların nedenleri incelenmiştir. Her iki grup araştırmacının vardıkları ortak sonuç, depresyon ile açıklama biçimi arasında bir ilişkinin bulunması olasılığının yüksek olduğudur. Yazarlar ayrıca, elde edilen bu çelişkili sonuçların, hasta veya normal deneklerin kullanılması, örneklem büyüklüğü, depresyonun değerlendirilmesinde kullanılan yöntem ve ölçek farklılıkları ve açıklama biçiminin ölçülmesinde kullanılan ölçek farklılıkları gibi değişkenlerden kaynaklanmış olabileceğini ileri sürmüşler ve ancak, ileride yapılacak yeni araştırmalarla bu konunun açıklığa kavuşacağını vurgulamışlardır. Görüldüğü gibi depresif açıklama biçimi adı verilmesine karşın, bu açıklama biçiminin depresyon ile gerçekten ilişkili olup olmadığı halen tartışılmaktadır.

Depresyon ile açıklama biçimi arasında bir ilişki olup olmadığını incelemeye yönelik 104 civarında araştırma yürütülmüşken (Sweeney ve ark., 1986), açıklama biçiminin diğer alanlarla ilişkisini inceleyen araştırma sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Özellikle, akademik başarı, depresyon ve açıklama biçimi arasındaki ilişkileri inceleyen çok az sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Yapılan az sayıda araştırmanın da daha çok ilkökul çocuklarıyla (Dweck, 1975; Fowler ve Peterson, 1981; Nolen-Hoeksema ve ark., 1986) veya özürülü çocuklarla (Brumback ve Staton, 1983) yürütüldüğü görülmektedir. Üniversite öğrencileri ile yapılmış çalışmalarda ise, akademik başarı

boyutu ele alınmaksızın, yalnızca depresif belirtiler ve açıklama biçimi arasındaki ilişkiler (Oliver ve Williams, 1979; Hammen ve Cochran, 1981; Klein, 1983); depresyon, problem çözme yeteneği ve açıklama biçimi arasındaki ilişkiler (Nezu, 1987); depresyon ile diğer psikopatolojik bozukluklar arasındaki ilişkiler (Gottlib, 1984) veya depresyon ile çeşitli yaşam olayları (life events) arasındaki ilişkiler (Zimmerman, 1986) incelenmiştir.

Oysa, akademik başarı ile depresyonun ve açıklama biçiminin ilişkili olabileceği bu modelin temellendirildiği Weiner (1983)'in başarı-başarısızlık nedenlerinin algılanmasına ilişkin yüklem modelinde dolaylı olarak ifade edilmiştir. Weiner'a göre, bireyler başarı karşısında mutluluk, güven ve kişisel doyum, başarısızlık karşısında ise üzüntü, hayal kırıklığı ve depresyon gibi duygusal tepkiler geliştirmekte ve bu duygular başarı-başarısızlık nedenlerinin algılanma biçimine bağlı olarak değişmektedir (Frieze, Francis ve Hanusa, 1983).

Diğer yandan, daha önce de belirtildiği gibi çocuklarda depresif belirtiler, açıklama biçimi ve akademik başarı arasındaki ilişkiler gözlenmiştir. Daha da önemlisi çocuklardaki akademik başarısızlığı, başarısızlıkla ilgili açıklama biçimlerini değiştirerek ortadan kaldırmaya yönelik bazı çalışmalar yürütülmüş ve açıklama biçiminde meydana getirilecek değişikliklerin başarısızlığı önleyici işlevi bulunduğu ileri sürülmüştür (Dweck, 1975; Andrews ve Debus, 1978).

Üniversite öğrencilerinde bu tür önleyici çalışmaların yürütülebilmesi için, öncelikle öğrencilerde akademik başarısızlık, depresif belirtiler ve açıklama biçimi arasında ilişki olup olmadığının saptanması gerekmektedir. Bu ilişkiler saptanırsa, çocuklarda kullanılan çaba eğitimi (effort training) ve benzeri psikolojik danışma teknikleri yoluyla üniversite öğrencilerinin akademik başarısızlıklarının üstesinden gelinmesi, hatta ortaya çıkmadan önlenmesi mümkün olabilir.

Bu araştırmanın temel amacı da üniversite öğrencilerinde akademik başarı, depresif belirtiler ve açıklama biçimi arasında ilişki olup olmadığını saptamaktır. Bu genel çerçevede içinde, üniversite öğrencilerinde depresif açıklama biçiminin görünüm sıklığı, bu tür bir açıklama biçimi ile depresif belirtiler arasında bir ilişki olup olmadığı ve hem öğrencilerdeki depresif belirtilerin, hem de

depresif açıklama biçiminin sınıf, cinsiyet ve akademik başarıya bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

YÖNTEM

Denekler

Araştırma, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin beş fakültesinden seçkisiz (random) olarak seçilen altı bölümün birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarında okuyan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 798 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Deneklerin 439'u kız, 359'u erkektir. Bu deneklerin 277'si birinci, 183'ü ikinci 209'u üçüncü ve 129'u da dördüncü sınıf öğrencisidir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Depresif Açıklama Biçimi Ölçeği (DABÖ), Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) ve öğrencilerin cinsiyet, sınıf, genel akademik ortalama ve bir önceki dönemdeki akademik ortalama değişkenlerine ilişkin bilgileri işaretleyebilecekleri kısa bir bilgi formu kullanılmıştır.

Maddeleri yarı olumlu, yarı olumsuz olacak şekilde hazırlanan ve otuz maddeden oluşan DABÖ'nün her maddesinde olumlu ya da olumsuz bir olay betimlenmekte ve ölçeği yanıtlayan deneklerden, bu olaya ilişkin olarak sunulan iki nedensel yüklem seçeneğinden kendilerine uygun olanı işaretlemeleri istenmektedir. Olumsuz olayların betimlendiği maddelerde, sunulan duruma verilen her bir içsel, değişmez ve genel boyutu yansıtan yanıt bir puan; olumlu olayların betimlendiği maddelerde ise, her bir dışsal, değişebilir ve özel boyutu yansıtan yanıt bir puan verilmektedir. Bu puanların toplanmasıyla, her denek için tek bir depresif açıklama biçimi puanı elde etmek mümkün olmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan sıfır, en yüksek puan 30'dur. Yüksek puan depresif açıklama biçiminin varlığına işaret etmektedir.

Ölçeğin geçerliği kapsam (content) ve yapı (construct) geçerliği açısından incelenmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliği uzman kanısına başvurularak incelenmiş, uzmanların değerlendirmeleri ölçek maddelerinin tam anlamıyla ölçmeyi amaçladığı alanı kapsadığına işaret etmiştir.

Yapı geçerliğini incelemek amacıyla ölçek 51 nörotik depresif tanısı almış ve 51 normal (hiç psikiyatrik tanı almamış) denekten oluşan iki ayrı gruba uygulanmış ve iki grubun ortalamaları arasındaki fark manidar bulunmuştur ($t = 3.18$; $p = 0.003$).

DABÖ'nin güvenilirliğine ilişkin bilgi elde etmek için ölçeğin puan değişmezliği ve içtutarlılığı incelenmiştir. Nörotik depresif tanısı almış deneklerin DABÖ puanları üzerinden hesaplanan Cronbach-alpha içtutarlılık katsayısı 0.62'dir ve ölçeğin içtutarlılığının manidar düzeyde olduğuna işaret etmektedir ($p < 0.001$). Ölçeğin 84 normal deneye dört hafta ara ile uygulanması sonucu elde edilen test tekrar-test güvenilirliği de yeterli düzeyde bulunmuştur ($r = 0.65$, $p < 0.001$). Tüm bu bulgulara dayanılarak DABÖ'nün araştırmada kullanılabilirliğine karar verilmiştir.

Araştırmada kullanılan ve 21 madde'den oluşan Beck Depresyon Ölçeği'nin geçerlik çalışması Aydın ve Demir (1987), güvenilirlik çalışması ise Tegin (1980) tarafından yapılmıştır. Her iki çalışma sonuçları da ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin tatmin edici düzeyde olduğunu göstermiştir.

İşlem

Araştırmaya katılan deneklere Beck Depresyon Ölçeği ve Depresif Açıklama Biçimi Ölçeği birbiri ardısıra uygulanmıştır. Denekler her iki ölçeği de ortalama yarım saat sürede ve kendileri cevaplamışlardır.

BULGULAR

Uygulama sonucu toplanan veriler Orta Doğu Teknik Üniversitesi Bilgisayar merkezinde SPSS (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi) paket programının çeşitli alt programları kullanılarak analiz edilmiştir (Nie, Hull, Jenkins, Steinbrenner ve Bent, 1975). Analizler sonucunda elde edilen bulgular, araştırmada yanıt aranan sorulara uygun alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Depresif Açıklama Biçiminin Üniversite Öğrencileri Arasındaki Görünüm Sıklığı ve Depresyon ile İlişkisi

Deneklerin Depresif Açıklama Biçimi Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalaması 11.42, standart sapması 3.16'dır. Bu değer

ler, ölçeğin yapı geçerliğini saptama amacıyla normal yetişkin deneklere uygulanmasından elde edilen değerlere ($x = 11.07$; $S = 3.49$) çok yakındır. Depresif açıklama biçimine işaret eden DABÖ puan ranjının belirlenmesinde, daha önce çocuklarla yürütülen benzer bir araştırmada kullanılan yol izlenmiştir. Buna göre, ortalamasının bir standart sapma üzerindeki puan (14.68) kesme noktası olarak alınmış ve puanı 15 ve daha yüksek olanların depresif açıklama biçimine sahip oldukları kabul edilmiştir (Aydın, 1988). Sonuçlar, örnekleme oluşturulan 798 öğrenciden 125'inin (% 15.66) DABÖ puanlarının 15 ve daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu 125 öğrencinin % 51.2'si kız, % 48.8'i erkektir. Depresif açıklama biçimine sahip olan 64 kız öğrencinin tüm kız öğrencilere oranı % 14.58, 61 erkek öğrencinin tüm erkek öğrencilere oranı ise % 16.99 dur.

Deneklerin Beck Depresyon Ölçeği ve Depresif açıklama biçimi ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki Pearson Momentler çarpımı korelasyon katsayısı 0.29 olarak bulunmuştur. Bu sonuç öğrencilerin DABÖ'den aldıkları puanlar ile BDÖ'den aldıkları puanlar arasında manidar bir ilişki bulunduğunu göstermektedir ($P < 0.001$).

Akademik Başarı ile Depresif Belirtiler ve Depresif Açıklama Biçimi Arasındaki İlişkiler

Deneklerin genel akademik ortalamaları ile BDÖ ile ölçülen depresif belirtileri ve DABÖ ile ölçülen depresif açıklama biçimi arasındaki ilişkiler Pearson momentler çarpımı korelasyonu ile araştırılmıştır. Bulgular, deneklerin BDÖ puanları ile genel akademik ortalamaları arasında negatif yönde ve manidar bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur ($r = - 0.13$; $p = 0.001$). Deneklerin DABÖ'den aldıkları puanlar ile genel akademik ortalamaları arasında da negatif yönde manidar bir ilişki bulunmuştur ($r = - 0.06$; $p < 0.05$). Bu sonuçlar, deneklerin akademik ortalamaları düştükçe Beck Depresyon Ölçeği ve Depresif Açıklama Biçimi Ölçeği'nden aldıkları puanların yükseldiğine işaret etmektedir.

Akademik başarı, depresif belirtiler ve depresif açıklama biçimi arasındaki ilişkilerin sınıf ve cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini saptamak amacıyla, genel akademik ortalaması bilinen 475 öğrenci akademik ortalamalarına göre başarılı ve başarısız kategorilerine ayrılmışlardır. Bu ayrım da 0.50-2.00 genel akademik ortalamaya sa-

hip öğrenciler başarısız, 201-4.00 genel akademik ortalamaya sahip öğrenciler ise başarılı kabul edilmişlerdir. Daha sonra bu öğrencilerin BDÖ ve DABÖ'den aldıkları puanlara ayrı ayrı olmak üzere, 4(Sınıf) x 2(Cinsiyet) x 2(Başarılı-başarısız) faktörlü, seçkisiz grup desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır. Deneklerin BDÖ'den aldıkları puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları Tablo 1'de özetlenmiştir.

13.99; sd = 1,459). Bu sonuç, genel akademik ortalama açısından başarısız olan deneklerde BDÖ ile ölçülen depresif belirtilerin, genel akademik ortalama açısından başarılı olan deneklere oranla daha fazla olduğunu işaret etmektedir.

Depresif açıklama biçiminin akademik başarı, sınıf ve cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini saptamak amacıyla, genel aka-

TABLO 1
Genel Akademik Ortalama Açısından Başarılı ve Başarısız Deneklerin
BDÖ Puanlarına Uygulanan Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Korel.Top.	S.d.	Ort.Kore.	F
A(Sınıf)	529.804	3		
B(Cinsiyet)	100.408	1	176.601	3.10*
C(Akademik başarı)	794.842	1	100.408	1.76
A x B	202.656	3	794.842	13.99**
A x C	67.307	3	67.552	1.18
B x C	52.581	1	22.436	0.39
A x B x C	156.935	3	52.581	0.92
Hata	26072.408	459	52.312	0.92
Toplam	28048.518	474	56.83	

* P < 0.02

** P (0.001

Tablo 1'de görüldüğü gibi, deneklerin BDÖ puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları yalnızca sınıf ve akademik başarı temel etkilerinin manidar olduğunu göstermektedir. Cinsiyet temel etkisi ile ortak etkilerden ise hiçbiri manidar değildir. Bu sonuç, deneklerin BDÖ'den aldıkları puanların ortalamalarının cinsiyete göre değişmediğine, ayrıca sınıf ve akademik başarı temel etkisinin cinsiyete bağlı olarak farklılaşma göstermediğine işaret etmektedir.

Sınıf temel etkisinin (F = 3.10; sd = 3,459) hangi sınıf ortalamaları arasındaki farktan kaynaklandığını bulmak için Tukey testi uygulanmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, birinci sınıf öğrencilerinin BDÖ puanlarının ortalaması (20.41) ile ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin ortalamaları (sırasıyla 13.14, 13.03 ve 13.90) arasındaki farklar $\alpha = 0.05$ düzeyinde manidardır (ortalamalar arası kritik fark değeri = 5.39).

Akademik başarıya ilişkin temel etkisinin manidar olması, genel akademik ortalaması 0.50-2.00 arasında olan (başarısız) öğrencilerin BDÖ puanları ortalamasının (15.88), genel akademik ortalaması 2.01-4.0 arasında olan (başarılı) öğrencilerin BDÖ puanları ortalamasından (12.68) manidar düzeyde farklı olduğunu göstermektedir (F =

demik ortalama açısından başarılı ve başarısız deneklerin DABÖ puanlarına 4 (Sınıf) x 2 (Cinsiyet) x 2(Akademik başarı) faktörlü, seçkisiz grup desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları, sınıf, cinsiyet ve akademik başarı temel etkileri ile bu değişkenler arasındaki ortak etkilerin hiçbirinin manidar olmadığını göstermiştir. Bu sonuç deneklerin DABÖ'den aldıkları puanların ortalamalarının genel akademik ortalama, sınıf ve cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgular, depresif açıklama biçiminin öğrenciler arasındaki görünüm sıklığının % 15.66 olduğunu göstermiştir. Bu oran çocuklarla yürütülen benzer bir çalışmada (Aydm, 1986) bulunan orandan (% 12.18) biraz daha yüksektir. Bununla birlikte, genel popülasyondaki oran bilinmediği için, üniversite öğrencilerindeki depresif açıklama biçimi oranının genel popülasyondakinden daha yüksek olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Ancak, depresyon ile depresif açıklama biçimi arasında ilişki bulunması, bu öğrencilerin şu anda depresyonda olmasalar bile ileride gelişebilecek depresif belirtiler açısından risk grubunda bulduklarını düşündürmektedir.

Bulgular, üniversite öğrencilerinde görülen depresif belirtiler ile depresif açıklama biçimi arasında manidar bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç, depresyon ile depresif açıklama biçiminin ilişkili olduğunu ileri süren çaresizlik modelini ve bu ilişkinin saptandığı diğer araştırma bulgularını desteklemektedir (Seligman ve ark., 1979; Peterson ve Seligman, 1984). Ancak, elde edilen korelasyon katsayısının ($r = 0.28$) manidar olmasına rağmen, örneklemin büyüklüğü ($n = 798$) dikkate alındığında, yeterince yüksek olduğu söylenemez. Bu durum, söz konusu ilişkinin modelin öne sürdüğü kadar kesin olmayabileceğini düşündürmektedir. Doğallıkla, elde edilen korelasyon katsayısının düşük olması depresif belirtiler ve depresif açıklama biçimindeki muhtemel kültürler arası farklardan da kaynaklanmış olabilir. Diğer yandan, depresyon ve depresif açıklama biçimi arasındaki korelasyonun pek yüksek olmayışı bu araştırmanın üniversite öğrencileri üzerinde yürütülmüş olmasından da kaynaklanabilir. Şöyle ki; bu çalışmada DABÖ ile ölçülen depresif açıklama biçimi, depresif kişilerin karşılaştıkları olumsuz olayların nedeninin kendilerinden kaynaklandığını, zaman içinde değişmeyeceği ve yaşamlarının diğer yönleri için de geçerli olacağı inancına işaret eden oldukça yerleşmiş bir eğilim, adeta bir kişilik özelliğidir. Oysa, Beck Depresyon Ölçeği daha çok depresif belirtileri (symptoms) ve kişinin o andaki depresif duygulanım durumunu ölçmektedir. Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalar, Beck Depresyon Ölçeğine göre depresif bulunan öğrencilerin bir kaç hafta sonra aynı ölçekten düşük puanlar aldıklarına, bir başka deyişle üniversite öğrencilerindeki depresif belirtilerin geçici olabileceğine işaret etmektedir (Depue ve Monroe, 1978; Sacco, 1981; Zimmerman, 1986). Bu nedenle, üniversite öğrencileriyle yürütülen bu tür araştırmalardan farklı sonuçlar elde etmek mümkün olabilir. Dolayısıyla, depresyon ile depresif açıklama biçimi arasında gerçekten bir ilişkinin olup olmadığını sınımanın en uygun yolunun bu tür çalışmalarını depresyon tanısı almış hasta grupları ile yürütmek olduğu düşünülebilir. Nitekim, depresif hastalarla yürütülen bir çalışmada depresyon tanısı konmuş hastalarda depresif açıklama biçimi ile depresyon arasındaki ilişkinin daha yüksek ($r = 0.52$; $P < 0.001$) bulunması bu görüşü desteklemektedir (Aydın, 1987).

Araştırmadan elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinde görülen depresif be-

lirtiler ile genel akademik ortalamaya arasında negatif yönde bir ilişki ($r = - 0.13$) bulunduğu işaret etmiştir. Sözü edilen bu ilişki manidar düzeyde bulunmakla birlikte oldukça düşüktür.

Örneklemin genişliği göz önünde tutularak elde edilen bu bulgunun iki değişken arasında çok kesin bir ilişkiye işaret etmeyebileceği düşünülmüştür. Ancak, ilişkinin negatif yönde olması akademik ortalamaya düştükçe öğrencilerdeki depresif belirtilerin arttığı anlamını taşıdığı için, bu bulgunun oldukça önemli olduğu ileri sürülebilir.

Benzer bir durum depresif açıklama biçimi ve genel akademik ortalamaya arasındaki ilişki için geçerli görünmektedir. Burada da öğrencilerin genel akademik ortalamaları ile depresif açıklama biçimi puanları arasında manidar düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r = - 0.06$). Ancak, burada da örneklemin genişliğine karşın elde edilen korelasyon katsayısının çok düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, genel akademik ortalamaya ile depresif açıklama biçimi arasında gerçek bir ilişkiden çok örneklemin genişliğinden kaynaklanan bir bağlantı olduğunu düşündürmektedir.

Deneklerin DABÖ puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda da depresif açıklama biçimiyle akademik başarı, cinsiyet ve sınıf değişkenleri arasında bir bağlantı bulunamayışı, depresif açıklama biçimi ile akademik başarının birbirleriyle ilişkili olmadığına işaret etmiştir. Yukarıda da değinildiği gibi bu sonuç deneklerin genel akademik ortalamaları ile DABÖ puanları arasındaki korelasyonun örneklen büyüklüğünden kaynaklanmış olabileceği görüşünü desteklemektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular, depresif belirtiler ile akademik başarı arasında manidar bir ilişkinin varlığına işaret etmiştir. Deneklerin BDÖ puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları, akademik ortalaması düşük (başarısız) olan öğrencilerde, akademik ortalaması yüksek (başarılı) olan öğrencilere oranla daha fazla depresif belirtilere rastlandığını göstermiştir. Bu sonuçlar, akademik başarısı düşük olan öğrencilerin diğerlerine oranla kendilerini daha depresif hissettiklerini, ancak üniversite öğrencilerinde görülen depresif belirtilerin geçici niteliği dolayısıyla bu durumun sürekli olmayabileceğini düşündürmektedir.

Sonuçlar ayrıca, birinci sınıf öğrencilerinin diğer sınıftaki öğrencilere oranla kendilerini daha depresif hissettiklerini de göstermiştir. Bu bulgu sınıf yükseldikçe depresif belirtilerde bir azalma görüldüğüne işaret eden diğer araştırma bulgularıyla tutarlıdır (Oliver ve Burkhani, 1979). Birinci sınıf öğrencilerinde depresif belirtilerin diğerlerine oranla daha fazla olmasının muhtemel nedenleri arasında; üniversite ortamı ve akademik hayata uyum sorunlarının daha yoğun oluşu; üniversitelerdeki kuralların henüz tam anlamıyla öğrenilmemiş ve öğrencinin daha güvenli hissetmesini sağlayacak arkadaş gruplarının yapılanmamış oluşu sayılabilir.

KAYNAKLAR

- Abramson, L.Y., Seligman, M.E.P., ve Teasdale, J. (1978) Learned helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 87, 49-74.
- Aydın, G., (1986) Çocuklarda arkadaş ilişkilerinde başarısızlık ve öğrenilmiş çaresizlik ilişkisi. *Psikoloji Dergisi*, 5, 20, 9-16.
- Aydın, G., (1987) Depresyonda bilişsel değerlendirmeye: DYBİ yetişkin formunun klinik geçerlik ve güvenilirliği. *Nöroloji, Nöroşirürji, Psikiyatri Dergisi*, (Baskıda).
- Aydın, G., (1988) The remediation of children's helpless explanatory style and related unpopularity. *Cognitive Therapy and Research*, 12, 2. (Baskıda)
- Aydın, G. ve Demir, A., (1987) O.D.T.Ö. öğrencilerinde depresif belirtilerin yaygınlığı. *O.D.T. C. İnsan Bilimleri Dergisi*, (Baskıda).
- Bramback, R.A. ve Staton, D., (1983) Learning disability and childhood depression. *American Journal of Orthopsychiatry*, 53, 269-281.
- Coyne, J.C. ve Gotlib, I.H., (1983) The role of cognition in depression: A critical appraisal. *Psychological Bulletin*, 94, 472-505.
- Dejuc, R.A. ve Monroe, S.M., (1978) Learned helplessness in the perspective of depressive disorders: Conceptual and definitional issues. *Journal of Abnormal Psychology*, 87, 3-20.
- Dweck, C.S., (1975) The role of expectations and attributions in the alleviation of learned helplessness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31, 675-685.
- Fowler, W.J. ve Peterson, P.L., (1981) Increased reading persistence and altering attributional style of learned helpless children. *Journal of Educational Psychology*, 73, 2, 251-260.
- Frieze, H.L., Francis, D.W., ve Hanusa, H.B., (1983) Defining success in classroom settings. J.M. Levine ve M.C. Wang (Eds) *Teacher and student perceptions*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gotlib, I.H., (1984) Depression and general psychopathology in university student. *Journal of Abnormal Psychology*, 93, 1, 19-30.
- Hammen, C.L., ve Cochran, S.D., (1981) Cognitive correlates of life stress and depression in college students. *Journal of Abnormal Psychology*, 90, 23-27.
- Hammen, C.L., ve De Mayo, A., (1982) Depression and cognitive characteristics of stressful life-event types. *Journal of Abnormal Psychology*, 91, 165-174.
- Klein, R., (1983) Attributions by aggressive and depressed college students for failure on an interpersonal task. *Dissertation Abstracts International*, 43, 2938. A.
- Jemmott, J.B., ve Locke, S.E., (1984) Psychosocial factors, immunologic mediation, and human susceptibility to infectious diseases: How much do we know? *Psychological Bulletin*, 95, 76-108.
- Oliver, J.M., ve Burkhani, R., (1979) Depression in university students: Duration, relation to calendar time, prevalence and demographic correlates. *Journal of Abnormal Psychology*, 88, 6, 667-670.
- Oliver, J.M., ve Williams, G., (1979) The psychology of depression as revealed by attribution of causality in college students. *Cognitive Therapy and Research*, 3, 355-360.
- Nezu, A.M., (1979) A problem-solving formulation of depression: A literature review and proposal of a pluralistic model. *Clinical Psychology Review*, 7, 2, 121-144.
- Nie, N.H., Hull, C.H., Jenkins, J.G., Steinbrenner, K., ve Bent, D.H., (1975) *Statistical package for the social sciences*. New York: Mc Graw Hill.
- Nolen-Hoeksema, S., Seligman, M.E.P., ve Girgus, J.S., (1986) Learned Helplessness in children: A longitudinal study of depression, achievement and explanatory style. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 2, 435-442.
- Peterson, C., ve Seligman, M.E.P., (1984) Causal explanations as a risk factor for depression: Theory and evidence. *Psychological Review*, 91, 347-374.
- Peterson, C., Villanova, P., ve Raps, C.S., (1985) Depression and attributions: Factors responsible for inconsistent results in the published literature. *Journal of Abnormal Psychology*, 94, 2, 165-168.
- Peterson, C., ve Seligman, M.E.P., (1987) Explanatory style and illness. *Journal of Personality*, 55, 2, 237-265.
- Raps, C.S., Peterson, C., Reinhard, K.E., Abramson, L.Y., ve Seligman, M.E.P., (1982) Attributional style among depressed patients. *Journal of Abnormal Psychology*, 91, 102-